

ORGAN NAKLİ VE DOKU ALINMASININ HUKUKSAL YÖNLERİ

Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU (*)

I) KİŞİLİK HAKKI

Kişilik hakkı, insanın kişisel değerleri üzerindeki bir haktır. Kişisel değerlerin neler olduğu, ne kişilik haklarının korunmasıyla ilgili Medenî Kanunumuzda ne de Borçlar Kanunumuzda belirlenmiştir. Bunun belirlenmesi öğreti ve mahkeme kararlarına bırakılmıştır.

Bugün kişilik hakkını oluşturan kişisel değerler kendi aralarında değişik sınıflandırmalara tâbi tutulmaktadır. Bunlar arasında en çok yapılan ayırım maddi kişisel değerler ve maddi olmayan kişisel değerler ayırımıdır.

Maddi kişisel değerler kişilerin vücut bütünlüğünü, maddi olmayan kişisel değerler ise kişilerin şeref ve haysiyeti, ismi, resmi, sesi, duyguları gibi manevi değerlerdir.

Bu ayırım içerisinde kişilerin organ ve dokuları onların maddi kişisel değerlerini oluştururlar. Bu kişisel değerlere yönelik saldırılar kişilik haklarını ihlal ederler ve sorumluluğa yol açarlar.

II) KİŞİLİK HAKLARININ KORUNMASI

Kişilik hakları gerek Uluslararası Hukuk metinlerinde gerekse ülkemizde iç hukuk kurallarıyla geniş bir koruma bulmaktadır.

Uluslararası metinlerde kişilik haklarını koruyan kaynaklar arasında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sayılabilir. Bu metinler diğer kişisel varlıklar gibi kişinin bedensel bütünlüğüne yönelik her türlü saldırıyı hukuk dışı kabul etmektedir.

İç hukuk kurallarında kişilik haklarını koruyan hükümler hem kamu hukuku nitelikli yasalarda hem özel hukuk hükümlerinde geniş bir şekilde yer almaktadır.

(*) AÜ. Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Öğretim Üyesi.

Anayasamızın, Türk Ceza Kanunu'nun ve diğer bazı kamu hukuku nitelikli özel kanunların kişilik haklarını en etkin bir şekilde koruyan hükümler içerdiğini görmekteyiz.

Medenî Kanunumuz, Borçlar Kanunu ve özel hukuk nitelikli diğer kanunlar kişilik haklarına saldırı halinde bundan doğan hukuksal sorumluluğu düzenlemektedirler.

Bunlar arasında Medenî Kanunun 23 ve 24. maddeleri özel hukukta kişilik haklarını koruyan temel hukuk kurallarını içermektedirler.

A) MK.nun 23. maddesi kişinin rızası olsa bile kişilik haklarından vazgeçmeyi yasaklamaktadır. Bu madde kişilik haklarının kısmen sınırlandırılmasını öngörmekte fakat bunun da kanuna ve adaba aykırı olamayacağını emretmektedir. Bu madde karşısında bugün bir kimse isteği olsa bile öldürülemez. Buna göre tıpta çaresiz hastalık olarak ötonazi şeklinde adlandırılan olaylarda bile kişinin isteği ve ısrarı üzerine öldürme eylemleri MK. md. 23 anlamında hukuksal sorumluluğa yol açar. Buna göre kişi için hayatî tehlike doğuracak, onun ölümüne sebep olacak bir organın isteğiyle alınması MK. md. 23 tarafından yasaklanmıştır. Bu konu aşağıda ele alacağımız 2238 sayılı yasada da ayrıca dile getirilmiştir.

Türk Hukukunda organ nakli ve doku alınmasıyla ilgili yeni tarihli ve kapsamlı bir özel kanun olan 2238 sayılı Kanun bulunmasına rağmen yasa koyucu 23 Kasım 1990 tarihli ve 3678 sayılı Yasa ile (1) bu konuda MK.muzun 23. maddesine yeni bir fıkra eklemiş bulunmaktadır. Bu yeni fıkra iki cümleden oluşmaktadır. Birinci cümle «Ancak, yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür» şeklindedir. Bu hüküm zaten 2238 sayılı yasada mevcut olup, bir yenilik getirmiş değildir. Organ ve doku alınması MK. md. 23'de hükme bağ-

-
- (1) 3678 sayılı Yasa'nın MK.nun 23. maddesine bir fıkra eklenmesine ilişkin gerekçesinde şu cümlelere yer verilmiştir: «Çağımızdaki tıbbi gelişmeler karşısında bugün bir insandan diğerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkün bulunmaktadır. Şahsiyetin himayesinde bu husustaki kanunî boşluğun doldurulması zorunluğu karşısında buna imkân veren bir fıkra 23 üncü maddeye ilave olunmuştur».

Halbuki bizde 3 Haziran 1979'danberi 2238 sayılı Kanun yürürlükte olup, uygulanmaktadır. O tarihten beri organ nakli ve doku alınması konusunda kişilik haklarının korunmasıyla ilgili hükümler karşısında herhangi bir hukuksal sorun doğmadığı kanısındayız.

lanan hak ehliyeti açısından hukuksal bir sorun yaratmadığından, 2238 sayılı özel kanunla ilgili bu konunun Medenî Kanun'da tekrar edilmesinin gereksiz olduğu kanısındayız.

Yeni fıkra ile getirilen ikinci cümle ise «Şu kadar ki, biyolojik madde verme borcu altına giren kimse aleyhine ifa talebinde bulunamayacağı gibi maddi ve manevi tazminat davası da açılmaz» şeklindedir. Hukukun genel ilkelerinden zaten çıkartılabilen bu sonucun MK.muza yeni bir hüküm eklemek suretiyle açık bir kanun maddesi haline getirilmesinde zaruret var idiyse, bu hükmün de bu konuda özel bir yasa olan 2238 sayılı Kanun'da yer alması gerekirdi.

B) MK.muzun kişilik haklarını koruyan temel hükümlerinden diğer 24. maddesidir. Bu madde ise 23. maddeden farklı olarak kişinin rızası ve isteği dışında kişisel değerlerine yönelik saldırılardan doğan hukuksal sorumluluğu düzenlemektedir. Buna göre kişinin rızası dışında kendisinden bir organ veya doku alınması bu maddeye göre hukuka aykırı olup, hukuksal sorumluluğa neden olacaktır.

III) 2238 SAYILI ORGAN NAKLİ KANUNU

2238 sayılı Kanun'un tam ismi, «Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun»dur. 28 Mayıs 1979 tarihinde kabul edilip 3 Haziran 1979'da yürürlüğe giren bu kanuna daha sonradan ölüden organ ve doku alınmasıyla ilgili konuda 21.1.1982 tarihinde 2594 sayılı Kanun'la kısmî değişiklik yapılmıştır.

a) **Kanunun amacı:** Bu kanunun amacı aslında adından çıkartılabilir. Fakat 1. maddede açıkça amaç belirlenmiştir. Buna göre kanunun amacı, tedavi teşhis ve bilimsel amaçlarla organ ve doku alınması, bunların saklanması, aşılınması ve naklini temin etmektir. İnsanlardan organ ve doku alınmasının çok eski tarihlerde 16. yüzyıllarda başladığını ortaya koyan araştırmalar vardır. Ancak bu uygulama çağımızda tıp alanında çok yaygın bir şekil almış çok ileri tekniklerle genişlemiştir. Konu ilk kalp naklinin 1967 yılında Dr. Bernard tarafından gerçekleştirilmesiyle çok daha ilginç ve güncel bir hal almıştır (2). Bu amaçla Batı Ülkeleri yasalarında gerekli değişiklikler yapılmıştır. Bizde de yasa koyucu Tıp Alanındaki bu gelişmelere duyarsız kalmamış ve 2238 sayılı

(2) Akalın, Hakkı: Organ Nakli, 1988/1989 Eğitim-Öğretim Yılı Açılış Dersi, Ankara 1988, sh 4.5.

Yasa ile organ nakli konusu yasalarımız arasında gerekli yerini almıştır.

b) Uygulama Alanı : Yasanın uygulama alanı hem 1. madde-deki amacından hem de 2. maddedeki açık hükümden çıkartılabilir. Bu hükme göre yasa sadece organ ve dokularla ilgilidir. Otop-grefler, saç ve deri alınması, aşılantması ve nakli ile kan transfüzyonu bu yasanın kapsamı dışında kalmaktadır. Bu konular kendi özel yasalarına tabidir. Örneğin: Kan ve kan ürünleri alınması 2857 sayılı ve 23 Haziran 1983 tarihli Kan ve Kan Ürünleri Kanunu'na tabidir (3).

IV) 2238 SAYILI KANUN'A GÖRE ORGAN VE DOKU ALINMASI

Kanun organ ve doku alınması konusunda iki bölümden oluşmaktadır. Bir bölümde canlı kişiden organ ve doku alınması, diğer bölümde ise ölüden organ ve doku alınması konusu ele alınmıştır. Konuyu bu ayrıma uygun olarak incelemek gerekir :

A) CANLI KİŞİDEN ORGAN VE DOKU ALINMASI

Kanun «Yaşayan Kişilerden Organ ve Doku Alınması» başlığı altında organ ve doku alınmasının koşullarını öngörmüştür. Önce bu koşulların neler olduğunu inceleyelim :

1) KOŞULLARI :

Organ ve doku alınmasının koşulları verici ve alıcı açısından farklıdır. Yasa verici açısından önemli koşullar öngörmüştür. Konu alıcı açısından fazla önem taşımamaktadır.

a) Verici Bakımından Koşullar :

Organ ve doku alınmasında asıl sorunu verici açısından gerekli olan koşullar oluşturmaktadır. Zira organ ve doku naklinde vücut bütünlüğüne el atılan, sağlığı tehlikeye giren verici tarafı oluşturur. Burada amaç alıcıyı sağlığa kavuşturmak olduğundan alıcının vücut bütünlüğüne bir saldırı ve dolayısıyla kişilik haklarının ihlali söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle burada önce verici açısından koşullar üzerinde duracağız.

(3) Resmi Gazete, 25 Haziran 1983, sayı: 18088.

aa) Ehliyet :

Organ ve doku verebilmek için vericinin (donör) tam ehliyetli bir kişi olması gerekir. Ancak yasa burada MK.muzdaki tam ehliyetle ilgili genel hükümlerden ayrılmış özel bir ehliyet öngörmüştür. Yasanın 6. maddesine göre bir kimsenin organ veya doku verebilmesi için onsekiz yaşını doldurmuş ve temyiz kudretine sahip bir kişi olması gerekir. MK.muza göre henüz onsekiz yaşını doldurmamış bir kimse bazı koşullar altında evlenebilir ve evlenen kişi tam ehliyetli bir kişi olur. 2238 sayılı Yasa ile bu genel ilkedan ayrılmış evlenmenin kişiyi ehil saymasını, organ ve doku verilmesi açısından da ehil olma için yeterli görmemiştir. Aynı esas MK.muza öngörülen mahkeme kararıyla reşit olmada da söz konusudur.

Yasa kişinin hem onsekiz yaşını doldurmak suretiyle reşit (ergin) olmasını, hem de mümeyyiz (sezgin) olmasını birlikte aramıştır. Onsekiz yaşında olmak yeterli değildir, bu yaşın doldurulmuş ve ondokuzdan gün alınmış olması gerekir.

Yasanın aradığı mümeyyiz olmaktan kasıt, kişinin MK. md. 13 anlamında akli başında hareket edebilme iktidarına sahip olmaktır. Organ ve doku alınması sırasında kişinin akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı, veyahut da sarhoşluk gibi bir nedenle akli başında hareket etmediği saptandığında organ ve doku alınamayacaktır.

Yasa organ ve doku alınmasında vericinin ehliyetiyle ilgili olarak 6. maddesinde mümeyyiz olma koşulunu koyduktan sonra 7. maddesinde c bendinde hekimlere, «aklî ve ruhî durumu itibarıyla kendiliğinden karar verebilecek durumda olmayan kişilerin vermek istedikleri organ ve dokuları almayı reddetmek» yükümlülüğünü getirmiştir. Aslında 6. maddedeki hüküm varken 7. maddenin c bendindeki bu hüküm gereksiz bir tekrardır. Zira «aklî ve ruhî durumu» yerinde olmayan kişi MK. md. 13 anlamında temyiz kudretinden yoksundur ve zaten ehliyetsiz bir kişi olduğundan dolayı organ ve doku veremeyen kişidir. Hekim bu kişilerin organ ve doku vermesini reddetmekle yükümlülükten öte, bu kişilerden kesinlikle organ ve doku alamayacaktır.

bb) Rıza :

Canlı kişiden organ ve doku alınmasında en önemli konuyu rıza oluşturmaktadır. Kişilik hakkını oluşturan kişisel varlıklara rıza dışında yapılan saldırılar yasalarda öngörülen sınırlı bazı istisnalar dışında hukuka aykırı olup sorumluluğu gerektirir. Ancak

bundan rızanın bulunduğu her olayda hukuka uygunluk bulunduğu sonucu da çıkarılmamalıdır. Kişiden organ ve doku alınmasında da diğer kişisel varlıklara müdahalelerde de kişinin rızası ancak belirli koşullar altında eylemi hukuka uygun hale getirir ve sorumluluğa yol açmaz. Organ ve doku alınmasına rızanın hukuka uygun sayılabilmesi için aşağıdaki koşulların incelenmesi gerekir.

aaa) Hukuksal niteliği :

MK.muzun 23. maddesi kişilik haklarından vazgeçmeyi yasaklamıştır. Bu maddeye göre bu haklardan kısmen vazgeçme de hukuka ve ahlaka aykırı olmamak kaydıyla hukuka uygun sayılacaktır.

O halde kişinin kişilik haklarından tamamen vazgeçmesi sonucunu doğuran rızalar fiili hukuka uygun hale getiremez. Kişi, ancak kişisel değerlerinden kısmî bir sınırlamaya rıza gösterebilir ve bu da hukuka ahlâka aykırı değilse hukuka uygunluk sebebi oluşturur.

Rıza hak sahibinin kişilik haklarına müdahaleden önce verilmişse hukuka uygunluk sebebi oluşturabilir. Müdahaleden sonra verilen rıza koşulları varsa sadece bu yüzden doğan zararın tazmininden vazgeçme niteliğini taşır.

Organ ve doku alınmasına rıza, diğer koşulların da mevcudiyeti halinde kişinin beden bütünlüğüne yönelen müdahaleyi hukuka uygun hale getiren bir irade açıklamasıdır. Bu yolla kişi yasaların öngördüğü sınırlar içerisinde kendi vücut tamlığı üzerinde bir tasarrufta bulunmaktadır. Bu nedenle de kişinin böyle bir tasarrufta bulunma ehliyetine sahip olması gerekir. Böyle bir ehliyet ise kişinin ergin ve sezgin olmasını gerektirir. Kişinin akıl hastalığı ve akıl zayıflığı dışında kısıtlanmış olması bu rızanın verilmesine engel değildir. Zira kişi mümeyyiz mahcur (sezgin kısıtlı) olsa bile organ ve doku verilmesine rıza, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılmasıdır. Bu hakkı kısıtlı kişi bizzat kendisi kullanabilir, onun nam ve hesabına bu rızayı temsilcisinin vermesi hukuken olanaksızdır (MK. md. 16/II).

2238 sayılı yasa onsekiz yaşından küçüklerin organ ve doku vermesini yasaklamış, bu yaşı aşmış ve sezgin olmakla birlikte kısıtlı (hacir altında) bulunan kişilerden organ ve doku alınabilmesinde yasal temsilcinin iznini şart koşmamıştır. Ancak 1219 sayılı «Tababat ve Şuabatı Sanatların Tarz İcrasına Dair Kanun'un» 70. maddesi sezgin küçük ve sezgin kısıtlıların üzerinde yapılacak her

tür ameliyatı veli ve vasilerin iznine tâbi tutmuştur. Aynı izin organ ve doku verilmesinde de aranmalıdır.

Organ ve doku verilmesine ilişkin rıza şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkın kullanılması olduğundan temsil kabul etmeyen bir hukuksal işlemidir. Bu nedenle bir kimsenin temsilcisi aracılığıyla bu rızayı vermesi söz konusu olamaz. Rızanın bizzat kişi tarafından verilmesi zorunludur.

bbb) Veriliş Şekli :

2238 sayılı Yasa organ ve doku verilmesine ilişkin rızanın veriliş şekli bakımından iki yol öngörmüştür. Bunlar yazılı ve imzalı rıza ile, imzalı tutanağa dayanan rızadır.

aaaa) Yazılı - İmzalı Rıza :

2238 sayılı Yasaya göre «vericinin en az iki tanık huzurunda açık, bilinçli ve tesirden uzak olarak önceden verilmiş yazılı ve imzalı» rıza varsa organ ve doku alınabilir.

O halde bu hükme göre kişiden organ veya doku alınması için:

1a) Rızanın yazılı olarak belirtilmesi gerekir. Kişi bu iradesini kendi el yazısı ile ortaya koyabileceği gibi önceden bir alet vasıtasıyla (daktilo, stenograf vs.) hazırlanmış yazıyı imzalamak suretiyle de ortaya koyabilir. Zira yasa yazının vericinin eli mahsulü olması şartını koymamıştır.

1b) Rızaya ilişkin yazının imzalanması: Kişinin yazılı irade açıklaması yeterli değildir. Bu yazının kişi tarafından imza edilmiş olması gerekir. İmza ile ilgili olarak BK.nun 14-15 hükümleri uygulanacaktır. Kişi imza atmaya muktedir değilse sözlü rıza yoluna başvurulacaktır.

1c) Yazılı rızanın en az iki tanık huzurunda verilmiş olması: O halde yazılı rızanın geçerliliği en az iki tanık huzurunda hazırlanması şartına bağlıdır. Tanıkların yazıyı imzalaması şartı aranmamıştır. Ancak tanıkların da yazıyı imzalamaları ispat açısından uygun olur.

1d) Rızanın serbestçe verilmiş olması: Yasa rızanın «açık, bilinçli ve tesirden uzak» olarak verilmesini öngörmektedir. Bundan amaç kişinin herhangi bir baskı, cebir, tehdit, telkin etkisi altında kalarak organ ve doku verilmemesidir. Bu amacın temini nedeniyle olsa gerek, yasa rızanın iki tanık huzurunda açıklanma-

sını ve bir hekim tarafından tutanağın onaylanmasını zorunlu görmüştür.

1b) Sözlü Rıza :

Yasanın 6. maddesinde «en az iki tanık önünde sözlü olarak beyan edip imzaladığı tutanağın bir hekim tarafından onaylanması» sözlü rıza olarak adlandırılmıştır.

Burada yazılı rızadan farklı olarak organ ve doku verilmesine ilişkin rızayı içeren verici tarafından önceden hazırlanmış bir yazı yoktur. Yazı iki tanık tarafından hazırlanmakta, fakat verici tarafından imzalanmaktadır. Ancak bu da yeterli olmayıp, bu hazırlanan tutanağın bir hekim tarafından onaylanması zorunlu bulunmaktadır.

Bu nitelikleriyle sözlü rıza da sonuçta vericinin el yazısı imzasına dayandığından yazılı rıza olarak değerlendirilebilir. Aksine bir yorum 3678 sayılı Yasa ile değişik MK. md. 23 son fıkra hükmü bakımından büyük sorunlar yaratacaktır. Zira bu yeni hüküm «Ancak, yazılı rıza üzerine» biyolojik maddelerin verilebileceğini öngörmektedir. 2238 sayılı Yasanın 6. maddesindeki rıza sözlü rıza olarak nitelendirilecek olursa, sonraki tarihli hüküm olan 3678 sayılı Yasa ile getirilen MK. md. 23 karşısında tartışmalı hale gelebilir.

cc) Vericiye Bilgi Verilmesi ve Aydınlatılması :

2238 sayılı Yasa organ ve doku alınmasında 7. maddede organ ve doku alacak hekimlere vericiye bilgi verme ve onları bazı konularda aydınlatma konusunda bazı yükümlülükler getirmiştir. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür :

aaa) Tehlikeler hakkında bilgi vermek :

Organ ve doku verilmesi kişinin sağlığı açısından gerek alınma sırasında gerekse alınma işleminden sonra seyreden sağlık durumu bakımından bazı tehlikeler arzeder. Herşeyden önce organ ve doku alınması bir operasyonu gerektirir. Bu operasyon kişinin sağlığı açısından ciddi tehlikeler yaratabilir. Bunun dışında organ ve doku alındıktan sonra kişinin sağlık durumunda bazı değişiklikler husule gelebilir. Bu durumlarda vericinin bu tehlikeler hakkında bilgilendirilmesi, aydınlatılması zorunludur. Yasa bu tehlikelerin tıbbî, psikolojik, ailevi ve sosyal sonuçları hakkında vericinin bilgilendirilmesi ve aydınlatılmasını öngörmüştür.

bbb) Organ ve Doku verilmesinin alıcıya sağlayacağı yararlar açısından vericiyi aydınlatmak :

Burada da vericinin organ ve doku vermesinin alıcıya temin ettiği yararlar açısından aydınlatılması söz konusudur.

dd) Vericinin evli olması halinde eşinin durumdan haberdar olup olmadığını araştırma :

Organ ve doku alınmasında yasanın aradığı koşullardan birisi de vericinin evli olması halinde eşinin durumdan haberdar edilip edilmediğini araştırma yükümlülüğüdür.

2238 sayılı organ ve doku verilmesini, vericinin evli olması halinde eşinin rızasına tâbi tutmamıştır. Yasanın aradığı husus sadece, vericinin, organ ve doku verme konusunda eşine haber verip vermemesidir. Durumdan haberdar edilen eşe, bu ameliyata engel olma yetkisi verilmemiştir.

Yasada kendisine haber verilecek eş, vericinin birlikte yaşadığı eş olarak düzenlenmiştir. O halde taraflar evli oldukları halde, birlikte yaşamıyorlarsa örneğin aralarında terk eylemi, ya da görülmekte olan bir boşanma davası, mahkemece verilmiş bir ayrılık kararı mevcutsa eşin haberdar edilmesi zorunluluğu da yoktur.

Vericinin eşinin durumdan haberdar edilip edilmediğini araştırma yükümlülüğü organ ve doku alacak olan hekime yüklenmiş bir yükümlülüktür. Hekim eşin durumdan haberdar olup olmadığını araştırmak, böyle bir haber verilmemişse organ ve doku alınma işlemini gerçekleştirmemek zorundadır.

Yasanın eşin durumdan haberdar edilmesindeki amacı, vericinin sağlık durumunu buna rıza göstermesinin sebebini en iyi bilecek durumda olan kişinin eş olmasına dayanmasından kaynaklanmaktadır.

ee) Hayati Tehlikenin Olmaması :

2238 sayılı Yasa'nın 8. maddesi «Vericinin yaşamını mutlak surette sona erdirecek veya tehlikeye sokacak olan organ ve dokuların alınması»nı yasaklamıştır.

Bu hüküm bir kimsenin rızasıyla olsa bile kişilik haklarından vazgeçmesini yasaklayan ve geçerli kabul etmeyen Medenî Kanunumuzun 23. maddesi ile paralel bir hükümdür. Bu hükümler bir başkasının hayatını kurtarma uğruna kişinin kendi hayatını feda

etmesini ya da tehlikeye atmasını yasaklamaktadır. Yasa sadece vericinin yaşamını mutlak surette sona erdirecek organ ve doku alımlarını değil vericinin yaşamını tehlikeye sokacak olanları da yasaklamaktadır. Organ ve doku alınmasının vericinin yaşamını sona erdirecek ya da tehlikeye sokacak olup olmadığı konusunda hekim belirleyecektir. Yasa 9. maddesinde organ ve doku alınmasında gerekli tıbbi inceleme ve tahlillerin yapılması ve sonucunun bir olurluluk raporu ile saptanmasını öngörmektedir. Bu rapora göre yaşamın sona erip ermeyeceği ya da yaşam için tehlike olup olmayacağı belirlenecektir. Bu nedenle bu raporu veren hekimin sorumluluğu ağır olacaktır.

b) Alıcı Bakımından Koşulları :

Bir başkasına organ ya da doku aktarılması onun bedensel bütünlüğünde bir değişime neden olan ameliyattır. Bir ameliyat olması ve sağlık durumunu etkilemesi nedeniyle bu ameliyatın hukuka uygun olması için rızasının bulunması gerekir. Hiç kimseye rızası dışında bir organ ya da doku aktarılması mümkün değildir. Alıcının bu rızası dışında, onun için organ aktarılması kaçınılmaz olmalı, başka türlü tedavisinin mümkün olmaması gerekir (4).

2) ORGAN VE DOKU ALMAYA YETKİLİ ORGANLAR

2238 sayılı Yasa 10. maddesinde organ ve doku alınması, saklanması, aşılanması ve naklinin bu işler için gerekli uzman personele, araç ve gerece sahip sağlık kurumlarınca yapılması zorunluluğunu getirmiştir.

3) ORGAN VE DOKU ALINMASINDA YASAKLAR

a) Rızadan Rücu Edenin Sorumlu Tututulmaması :

Yasanın aradığı koşullara uygun olarak biyolojik bir madde vermeyi kabul eden ve bu konuda gerekli rızayı açıklayan kişinin sonradan bundan rücu etmesi mümkündür. Bu durumda kişinin verdiği rızasından dönmeyeceği, kendisinden zorla biyolojik madde alınabileceğini kabul etmek olanaksızdır. Bu husus MK.muzda 3678 sayılı Yasa ile yapılan son değişiklikte 23. maddesine ek-

(4) Bayraktar, Köksal: Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezaî Sorumluluğu, İstanbul 1972, sh. 194; Zevkliler, Aydın: Medenî Hukuk, Girişi ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 2. Bası, Ankara 1989, sh. 457.

lenen son fıkrada açıkça ifade edilmiştir. Bu hükme göre «biyolojik madde verme borcu altına giren» bir kimse aleyhine ifa davası açılmayacağı gibi, bu yüzden onun aleyhine maddi ve manevi tazminat davası da açılmayacaktır.

Görüldüğü gibi bu konuda iki yasak getirilmiştir:

Bunlardan birincisi verdiği rızadan dönen kişi aleyhine vermeyi üstlendiği organ ya da dokunun alınmasını sağlayan bir «aynen ifa davasının» açılmamasıdır. Örneğin: Bir böbreğini vermeyi üstlenen, bu konuda yasanın öngördüğü şekle uygun olarak rızasını açıklayan bir kişi sonradan bundan rücu edebilir. Bu durumda alıcının, vericiye karşı bir ifa davası açarak, böbreği mahkeme kararıyla alması mümkün değildir.

Getirilen yasaklardan ikincisi, verdiği rızadan dönen kişi aleyhine tazminat davalarının açılmamasıdır. Buna göre bu rızaya güvenen kişi, transplantation için yaptığı masrafları maddi tazminat, bunun gerçekleşeceğine olan güveninin boşa çıkması nedeniyle duyduğu üzüntüden dolayı da manevi bir tazminat isteminde bulunamayacaktır.

Yasa koyucunun bu son çözüm tarzının haklı olmadığı kanısındayım. Yaşam mücadelesi vererek, uygun bir organ beklentisi içinde günlerini büyük umutlar içinde geçiren kişinin, yıllar sonra karşısına çıkan ve kendisine yeniden yaşama umudu veren kişinin iyice düşünmeden verdiği kararından dönmek suretiyle dünyasını yeniden karartmasının bir karşılığının olması gerekir. Bu şekilde sorumsuz davranın vericinin, ifaya zorlanmaması doğal ise de, bu yüzden alıcının uğradığı maddi ve manevi zararlardan sorumlu tutulmaması adil değildir. Verilen rızadan gelişigüzel dönmeleri önlemek, hayati önemi haiz bu konuda verilecek kararlara ciddiyet sağlamak için, rızadan dönmeyen bir tazminat sorumluluğuna yol açması kabul edilmeliydi.

b) İsmi Açıklanması Yasası :

2238 sayılı 7. maddesinin f bendinde hekimlere hitap eden bir yasak getirmiştir. Bu hükme göre organ ve doku alacak hekimler «Kan veya sihrî hısımlık ve yakın kişisel ilişkilerin mevcut olduğu durumlar ayrı olmak üzere, alıcının ve vericinin isimlerini açıklamamak» durumundadır.

Yasa koyucu organ ve doku verilmesi ve alınması olaylarının spekülasyonlara, psikolojik tersliklere, ileride taraflar arasında

başka uyusmazlıklara neden olmasını önlemek amacıyla hekimlerin isim açıklamasını yasaklamıştır.

Bu yasak hekimlere hitap etmektedir. Hekimler dışında gerek vericinin, gerekse alıcının ya da diğer üçüncü kişilerin isim açıklamasına ilişkin bir yasak getirilmemiştir.

İsmi açıklanması yakın hısımlık ya da kişisel ilişki içerisinde olanlar arasındaki organ ve doku verilmesi ve alınmasında yasaklanmamıştır. Bu kişiler kan veya sıhrî hısımlar ile yakın kişisel ilişkiler içerisinde bulunanlardır. Buna göre bir kimse kardeşine ya da kayınpederine bir organ ya da doku verirse kan veya sıhrî hısımlık ilişkisi nedeniyle, aynı şekilde bir kimse nişanlısına bir organ veya doku verirse yakın kişisel ilişki nedeniyle ismin açıklanması yasağı uygulanmayacaktır.

Bu yasağa uymayan hekimler için yasalarımızın resmî görevi nedeniyle sır saklama yükümlülüğüne aykırılık için öngörmüş olduğu yaptırımlar uygulanacaktır.

c) Bedel ya da çıkar yasağı :

Yasa 3. maddesinde «Bir bedel veya başkaca çıkar karşılığı, organ ve doku alınması ve satılması»nı yasaklamıştır.

Buna göre organ ya da doku verilmesi bir para ya da buna benzer başka çıkarlar (hediye verme, arsa bağışlama, bir iş ya da görev verme gibi) karşılığında olamaz.

Bu yasağa aykırılık taahhüt edilen bedelin ya da çıkarın temin edilmemesi halinde bunların dava yoluyla elde edilmesine mani olur. Bir başka ifadeyle burada taahhüt hukuka aykırı olduğundan ifası dava edilemeyecektir. (BK. md. 19-20). Bundan başka bu yasağa rağmen bir bedel ödenmiş ya da çıkar temin edilmişse bunun sonradan yapılan ifanın hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iadesi de talep edilemez. Zira BK.muza göre hukuka aykırı bir amaç için verilmiş şeylerin iadesi talep edilemez (BK. md. 65).

Yasa koyucu bu yasağı getirmekle organ ve doku verilmesinin ancak insanî amaçlara hizmet etmesini, ekonomik amaçlar için kullanılmamasını sağlamak istemiştir. İnsan vücudunun ya da organlarının para karşılığı devri gibi ahlâken de hoş karşılanmayan bir yol hukuk kuralıyla kapatılmak istenmiştir.

d) Reklam Yasağı :

2238 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre «Bilimsel, istatistikî ve haber niteliğindeki bilgi dağıtımı halleri ayrık olmak üzere, organ ve doku alınması ve verilmesine ilişkin her türlü reklam yasaktır..»

Bu hükümle organ ve doku verilmesi ve alınması konusunda herkes için bağlayıcı olan reklam yasağı getirilmiştir. Buna göre hiç kimse bu konuda basım ve yayım organlarını kullanmak suretiyle bu konuda hiçbir reklâm faaliyetinde bulunamayacaktır. Bu yasağa aykırılık Kanun'un 15. maddesinde öngörülen cezaların uygulanmasına neden olacaktır.

B) ÖLÜDEN ORGAN VE DOKU ALINMASI

1) KOŞULLARI

a) Ölüm olayının gerçekleşmiş olması :

2238 sayılı Kanun ölüden organ ve doku alınmasını ayrı bir bölümde düzenlemiştir. Bu kanunun 11. maddesine göre ölüden organ ya da doku alınabilmesi için herşeyden önce ölüm halinin saptanması zorunludur. Bu yapılmadığı sürece ölüden söz edilemeyecek ve organ ya da doku alınamayacaktır.

Yasa tesbit edilmesi gereken ölümü «TİBEİ ÖLÜM» olarak öngörmüştür. Bunun varlığı ise dört kişilik bir kurul tarafından saptanacaktır. Bu kurulu oluşturan hekimlerin uzmanlık alanları farklıdır. Bu hekimlerden biri kardiyolog, biri nörolog, biri nöroşirürjiyen, biri de anesteziyoloji ve reanimasyon uzmanı olacaktır.

Yasa bu hekimler kuruluna ölüm olayının saptanmasında, «bilimin ülkede ulaştığı düzeydeki kuralları ve yöntemleri uygulama» ölçüsünü getirmiştir. O halde bu kurul ölüm olayının mevcut olup olmadığını saptarken bilimsel kuralları ve yöntemleri gözönünde tutacaktır. Ancak bu kurallar ve yöntemler uygulanırken çok hassas davranmak gerekir. Bilimin ulaştığı düzey bir kimsenin kendi eceliyle ölme ve en son nefesini vererek ruhunu teslim etme hakkından üstün olamaz (5). Aksinin kabulü bir başkasının hayatını kurtarma uğruna, ölmüş olduğu kesin olmayan bir kimsenin hayatını feda etmek olur ki, buna hukuken hiçbir zaman olanak tanınmaz.

(5) Ayiter, sh, 144.

Yasa hekimler kurulunun ölüm olayının saptanmasında oybirliğini aramaktadır. Bu nedenle kararlar oyçokluğuyla verilemez.

Yasa ölüm halini tesbit edecek olan hekimler kurulunda bazı hekimlerin bulunmasını yasaklamıştır. Yasanın 12. maddesine göre alıcının tedavisini devamlı olarak yürüten hekimin bu kurulda bulunmasını yasaklamıştır. Bundan başka organ ve doku alınması, saklanması, aşılması ve naklini gerçekleştirecek olan hekimlerin de tıbbî ölüm halini tesbit eden hekimler kurulunda bulunması yasaklanmıştır. Yasa koyucu bu hükmüyle tıbbî ölüm halinin tesbitinde tarafsızlığı temin etmek, spekülasyonları önlemek, bir başkasının hayatını kurtarma uğruna ölüm halinin tesbitinde gelişigüzel kararlar verilmesini önlemek amaçlarını gütmüştür.

b) Rıza :

aa) Ölenin sağlığında açıklamış olduğu rıza :

Ölüden organ ya da doku alınmasında rızası aranması gereken ilk kişi ölenin kendisidir. Bu amaçla Yasa 14. maddesinde tedavi, teşhis ve bilimsel amaçlar için cesedin tamamının ya da cesetteki bazı organ ve dokuların kullanılmasını ölenin sağlığında açıklamış olduğu rızası koşuluna bağlamıştır.

Yasa ölenin sağlığında rızasını açıklamasının üç şeklini öngörmüştür :

Kişi bu rızasını resmî vasiyetname ile açıklamış olabilir. Bu durumda MK.muzun 479-484. maddelerinde öngörülen resmî vasiyetname ile ilgili hükümler uygulanacaktır. Resmî vasiyetname isminden de anlaşılacağı gibi resmî memur tarafından tanzim edilen bir vasiyetname türüdür. Bu vasiyetname noterler ya da sulh hukuk hakimleri tarafından düzenlenir.

Kişinin sağlığında rızasını açıklamasının ikinci yolunu yasa yazılı vasiyet olarak öngörmüştür. Bununla ifade edilmek istenen husus MK.muzun 485. maddesinde öngörülen el yazısı vasiyettir. Böyle bir vasiyetin geçerli olması için vasiyetnamenin başından sona el ile yazılması, vasiyetnamenin yapıldığı yer ve tarihin konulması ve vasiyetçi tarafından imzalanmış olması gerekir. Bu unsurlardan herhangi biri eksikse MK.muz anlamında el yazısı vasiyetname geçerli değildir. Ancak bu geçersizlik BK.muz anlamında (BK. md. 19-20) bir butlan değil, MK. md. 499 anlamında iptal yaptırımına tâbidir. El yazısı vasiyetname gerekli şekil koşullarına sahip olmasa bile iptal edilinceye kadar geçerli bir vasiyetname-

nin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurduğundan kişi el yazısı vasiyetname ile öldüğünde bazı organ ve dokularının alınması konusunda iradesini açıklamış ise iptal edilmediği sürece bu vasiyet gereğince söz konusu organ ve dokuların alınmasına yasal bir engel yoktur.

Kişinin sağlığında rızasını açıklamasının son şekli sözlü açıklamadır. Yasa burada MK.muzun sözlü vasiyetname ile ilgili hükümlerinde aranan sıkı koşulları aramamış, sadece -«bu konudaki isteğini iki tanık huzurunda» açıklamış olmasını yeterli görmüştür. Yasanın bu hükmünü ve getirmek istediği çözümü anlamak güçtür. Günümüzde oldukça zayıf bir delil olan tanık beyanlarına dayanarak bir kimsenin cesedinin tamamının ya da organ ve dokularının tedavi, teşhis ve bilimsel amaçlar için bıraktığını kabul etmek ve bu tanıkların beyanlarına göre bu tür girişimlerde bulunmak oldukça zordur. Aslında yasa koyucu kişinin rızasını açıklamasının ilk iki şeklini resmî ve yazılı vasiyetname olarak öngördüğüne göre, sözlü rıza açıklamasını da sözlü vasiyetname şeklinde düzenlemek istemiştir. Ancak bu yasa koyucunun bu iradesi kanun metnine yeterli bir açıklıkta girmemiştir. Yasa hükmünün bu şekli karşısında ölenin sağlığındaki sözlü açıklamasına dayanılarak cesetten tamamen ya da kısmen yararlanabilmek için en azından tarafsız iki tanık önünde bu iradenin açıklanmış, tanıkların da bu iradeyi bir zapta geçirip imzalamış olmaları koşulları aranmalıdır.

bb) Ölenin yakınlarının rızası :

Yasa, ölenin sağlığında rızasını açıklamamış olması hallerinde bazı yakınlarının rızasını yeterli görmüştür. Rızalarına başvurulacak ölenin yakınları arasında eşi, reşit çocukları, ana veya babası, kardeşleri bunların yokluğu halinde herhangi bir yakını sayılmıştır. O halde ölenin yanında eşi, reşit çocukları, ana veya babası, kardeşleri bulunduğu sürece bir başka yakının bu muvafakatı vermeleri mümkün değildir.

Ölenin yakınlarının rızasına dayanılarak organ ya da doku alınması önemli bir şarta bağlıdır. Bu da ölenin sağlığında aksine bir beyanda bulunmamış olmasıdır. Buna göre ölen kişi sağlığında kendisinden öldüğü takdirde organ ve doku alınmasını yasaklamışsa, yakınlarının bunun aksine davranmaları mümkün değildir. Bu husus yasanın 14. maddesinin 3. fıkrasında «Ölü, sağlığında kendisinden ölümünden sonra organ veya doku

alınmasına karşı olduğunu belirtmişse organ ve dokusu alınmaz» şeklinde açıkça ifade edilmiştir. Yasanın bu hükmü gayet yerindedir. Kendi vücudu üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan kişi kişinin kendisidir. Ölümünde cesedinin mukadderatını tayin yetkisi kişinin en tabi hakkı olmalıdır. Kişinin cesedi üzerinde tamamen ya da kısmen yararlanmayı yasakladığı halde, bir başkasının bu yasağı çiğnemesi kabul edilemez. Böyle bir yasak derecesi ne olursa olsun ölenin yakınları tarafından da aşılamaz.

cc) Yasaklanmadığı takdirde rızanın aranmadığı alımlar :

2238 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin 2. fıkrası rızanın aranmadığı bazı alımlara müsaade etmektedir. Bu fıkra hükmüne göre «Aksine bir vasiyet veya beyan yoksa, KORNEA gibi ceset üzerinde bir değişiklik yapmayan dokular alınabilir». Görüldüğü gibi yasa burada kornea gibi dokuların alınmasında rıza aramamaktadır. Yasanın bu konuda aradığı koşul aksine bir vasiyet ya da beyanın bulunmamasıdır. Ölen kişi sağlığında böyle bir yasak koymuşsa, ya da onun böyle bir yasaklaması olmadığı halde yakınları buna muvafakat etmemişlerse cesetten kornea gibi dokular dahi alınmayacaktır.

dd) Kaza ve tabii âfet halinde rızasına başvurulacak yakınların bulunmaması durumunda organ ve doku alınması :

Yasa cesedden organ ve doku alınmasını ya ölenin sağlığında açıklamış olduğu rızasına, böyle bir rıza yoksa bu kez ölenin yakınlarının rızasına bağlı tutmuştur. Ölenin sağlığında açıkladığı rıza yok, ölenin yakınları da bulunamıyorsa ya da bulunmalarına rağmen rızalarını bildirmiyorlarsa organ ve doku alınması mümkün değildir. Yasada bu kuralın bir tek istisnası 14. maddenin 4. fıkrasında kaza veya doğal âfetler sonucu ölümlerde öngörülmüştür. Bu fıkra belli koşullar altında rıza aranmaksızın organ ve doku alınmasını mümkün kılmıştır. Bu koşulları şu şekilde sıralamak mümkündür :

aaa) Ölüm olayının kaza veya doğal âfet sonucu gerçekleşmesi :

Kaza veya doğal âfet dışında meydana gelen ölüm olaylarında bu hükmün uygulanması mümkün değildir. Buraya trafik kazası, iş kazası, deprem, yangın, su basması gibi kaza ve doğal âfet halleri girer.

bbb) Ölenin sağlığında açıklamış olduğu rızasının bulunmaması ve rızasına başvurulacak yakınlarının bulunamaması:

Ölen sağlığında cesedinden organ ve doku alınması konusunda rızasını beyan etmemişse bu rızanın verilip verilmediği konusunda yakınlarına başvurulacaktır. Ancak rızasına başvurulacak böyle bir yakının bulunmaması halinde yasa koyucu başka araştırma yapılmadan kaza ya da doğal âfet sonucu ölen kişiden organ ve doku alınmasını kabul etmiştir.

ccc) Hekimler Kurulu raporuyla ölüm halinin belirlenmesi :

Kaza veya doğal âfet sonucu ölüm olayının Yasa'nın 11. maddesinde öngörülen hekimler kurulu raporuyla saptanması gerekir. Bundan başka buradaki tıbbî ölüm hali, alınacak organa bağlı olmamalıdır. Örneğin: Kaza sonucu yaralanan kişiden böbrek alınacaktır, fakat kişinin ölüm nedeni böbrek olmamalı, kafa travması, kan kaybı vs. olmalıdır. O halde hekimler kurulu tarafından tıbbî ölüm hali saptanmış ve ölüm böbrek yetmezliğinden kaynaklanmışsa bu kişinin böbreği alınamayacaktır.

ddd) Organ ve doku alınması zaruretinin bulunması :

Yukarıdaki koşullar yeterli değildir. Buna ilaveten, yaşamı organ ve doku nakline bağlı olan hayatî tehlike içindeki bir kişi bulunmalı veya organ ve doku naklinde tıbbî zorunluluk mevcut olmalıdır.

Bu koşullar mevcutsa ölenin rızası bulunmadığı halde, rızasına başvurulacak yakını da yoksa organ ve doku alınması mümkün olmaktadır.

V) CESETLERİN BİLİMSEL ARAŞTIRMA İÇİN KULLANILABİLMESİ

2238 sayılı Yasanın 14. maddesine 21.1.1982 tarih ve 2594 sayılı Yasa ile eklenen bir fıkra ile belirli koşullar altında cesetlerin bilimsel araştırmalara tâbi tutulması imkan dahiline sokulmuştur. Bu yeni hükme göre cesetlerin bilimsel araştırmada kullanılabilmesi iki halde mümkündür :

A) Vasiyete dayanılarak cesetlerin bilimsel araştırma için kullanılabilmesi :

Bir kimse sağlığında yapmış olduğu vasiyetle cesetinin bilimsel araştırmalar için kullanılabilmesine izin vermiş olabilir. Kişi-

nin bu yöndeki iznini açıkladığı vasiyet herhangi bir vasiyet şeklinde olabilir. Bu anlamda olmak üzere buraya sözlü vasiyet kadar el yazısı ya da resmi vasiyet de girer.

B) Vasiyet olmadığı halde cesetlerin bilimsel araştırma için kullanılabilmesi :

Kişinin böyle bir vasiyetinin bulunmaması halinde cesedinin bilimsel araştırmalarda kullanılabilmesi sıkı bazı koşullara bağlanmıştır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir :

1) Kişi yataklı bir tedavi kurumunda ölmüş ya da başka yerde ölmesine rağmen böyle bir kurumun morguna getirilmiş olmalıdır.

2) Kişi sahipsiz bir kişi olmalıdır. Kişinin sahibi varsa, yasanın lafzî yorumu bilimsel araştırmalara tâbi tutulmasına engeldir. Halbuki kişinin sahibi olduğu halde, bunlar cesedin bilimsel araştırmalarda kullanılmasına rıza gösterebilmelidirler. Ancak kişi ölmeden önce cesedinin bilimsel araştırmalarda kullanılmasını yasaklamışsa, onun yakınları bu yasağa aykırı davranıp buna rıza gösteremezler. Bu durumda asıl olan kişinin ölmeden önceki yasaklamasıdır.

3) Cesedin adlî kovuşturma ile ilgisi olmamalıdır. Buraya kuşkulu ölümler, cinayete kurban gidenler gibi adlî kovuşturma açılmasını gerektiren ölüm olayları girer. Bu gibi hallerde delillerin kaybolmaması gerektiğinden cesedin bozulmaması zorunludur.

4) Aksine bir vasiyetin bulunmaması: Kişi sağlığında cesedinin bilimsel araştırmalarda kullanılmasını yasaklayan bir açıklama yapmışsa cesedi yukarıdaki koşullar gerçekleşse bile kullanamaz. Yasanın burada sözünü ettiği «vasiyet»i MK.muzun anladığı anlamda şekil koşullarına bağlı bir vasiyet şeklinde anlamak gerekir. Yasa bununla «kişinin sağlığında bu yönde açıklamış olduğu herhangi bir beyanı» ifade etmek istemiştir.

Yukarıdaki koşullar mevcutsa ceset en fazla altı ay süreyle korunabilecek ve sadece bilimsel araştırmalar için kullanılabilir. Bu süre içinde bu amaçla kullanma yetkisi yasada «yüksek öğretim kurumlarına» verilmiştir.

SONUÇ :

2238 sayılı Yasa incelendiğinde Türk Hukukunda organ ve doku alınmasıyla ilgili oldukça ileri bir yasa olduğu görülmektedir.

Bu bakımdan Türk Hukukunda organ ve doku alınması konusunda bir yasal sorun ve boşluk mevcut değildir. Ancak yasal bir sorun teşkil etmemesine rağmen, uygulayıcı hekimler bakımından tereddüt edilen bazı noktalarda yasaya eklemeler yapılabilir. Bunlar arasında Yasa'nın 14. maddesinde öngörülen ölüden organ ve doku alınmasında ölenin yakınlarından rızalarının alınması sayılabilir. Yasa burada ölenin yakınlarından «muafakatlarını» almayı öngörmüş, fakat muafakatın kimler tarafından alınacağını belirlememiştir. Yasanın bir sınırlama getirmemesi karşısında aslında bu rızayı, vericinin hekimi talep edebileceği gibi, alıcının hekimi de talep edebilmelidir. Hatta bu yol «vericinin yakınlarına alıcının adresini vermeye» nazaran daha uygun olur. Zira bu sayede organ ve doku naklinin spekülasyon konusu yapılması, işin içine ücret ve çıkar sağlamanın girmesi önlenmiş olur. Ancak yasada açıkça yetki verilmemiş olması ve hekimler hakkında değişik spekülasyonların önlenmesi açısından ölenin yakınlarıyla irtibatı kimlerin sağlayacağı konusu yasaya yapılacak bir ekleme ile giderilebilir. Böyle bir ekleme ile ölenin yakınlarıyla onların rızalarını almak üzere sosyal hizmetler uzmanı, din görevlisi, psikolog gibi görevlilerden oluşan bir komisyon yaratma düşünülebilir.

Türk Hukukunda organ ve doku alınması konusunda yasal bir sorun olmadığını saptadıktan sonra, asıl sorun burada bir organizasyon ve eğitim sorunu olduğuna değinmek zorundayız.

Bugün organ nakli ülkemizde sadece büyük kentlerde uygulanan ve tartışılan bir konudur. Bunu bütün ülkeye yaymak, bunun teşkilatını oluşturmak zorunludur. Bu oluşum sağlanırken, şehirlerarasında organ ve dokuların ulaştırılmasında gerekli ulaşım ve teknik olanaklar temin edilmelidir.

Eğitim konusu ise halkın organ ve doku naklindeki yararlar konusunda eğitilmesini kapsar. Bugün ülkemizde aydın kesim arasında dahi bu konu iyice bilinmemektedir. Tıbbî ölüm halinin saptanması halinde artık hastanın hayata dönmesinin olanaksız olduğu, alet vasıtasıyla alınan nefesin ölüyü diriltermeyeceği anlatılmalıdır. Zaten ölmüş olan kişiden alınacak organın bir başkasının hayatını kurtarmak gibi büyük bir işlevi olduğu, bu organın vericide kalacak olursa zaten kısa bir süre sonra toprakta çürüyüp yok olacağı açıklanmalıdır. Bunun sosyal, dinî, ahlâkî açılardan yararları üzerinde durulmalı, bu konuda bir engel getirmemiş olan 2238 sayılı Yasaya işlerlik kazandırılmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Ayiter, NUŞİN** : Şahsiyet Hakları Açısından Organ Nakli, AHFD. 1968, c. XXV, s. 1-2, sh. 137 vd.
- Akünel, TEOMAN** : 2238 sayılı «Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Açısılanması ve Nakli Hakkındaki Kanun» Açısından Hekimin Hukukî Sorumluluğu Üzerine Düşünceler, Sorumluluk Hukukundaki Yeni Gelişmeler V. Sempozyumu, Türk Hukukunda Hekimin Hukukî ve Cezaî Sorumluluğu, Ankara 12-13 Mart 1982; İstanbul 1983, sh. 19-30.
- Bayraktar, KÖKSAL** : Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezaî Sorumluluğu, İstanbul 1972.
- Bilgin, ARİF** : Hayat İçin Elzem Organların Naklinde Başlıca Hukukî Problemler ve Çözüm Yolları, İBD. Eylül-Ekim 1968.
- Akalın, HAKKI** : Organ Nakli, 1988-1989 Eğitim-Öğretim Yılı Açılış Dersi, Ankara 1988, sh. 4-5.
- Zevkililer, AYDIN** : Medenî Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 2. Bası, Ankara 1989.